

ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОСИСТЕМНИХ ПОСЛУГ В ЕКОЛОГІЧНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ

І.М. Сотник, д.е.н., доц., Т.В. Горобченко, асистент

Сумський державний університет, м. Суми

Глобалізація екологічних проблем та їх зростаючий вплив на діяльність суспільства обумовлює необхідність прийняття ефективних рішень з управління природокористуванням. З цих позицій останнім часом особливої актуальності набувають питання розроблення інструментарію інтегральної економічної оцінки екосистемних послуг з метою підвищення еколого-економічної ефективності їх використання.

Передумовами раціонального використання екосистемних послуг на підставі їх обґрунтованої оцінки є виявлення спектру вигод (ефектів) і затрат від експлуатації конкретної екопослуги. З метою збалансованого врахування як ефектів, так і затрат нами пропонується обчислювати інтегральний ресурсо-соціо-екосистемний ефект від використання екосистемних послуг, що являє собою різницю суми ресурсного, соціального, екосистемного результатів (у грошовому вираженні) і витрат на використання екосистемних послуг з врахуванням фактору часу.

Безпосередньо економічні результати та витрати формують основу для розрахунку інтегрального ресурсо-соціо-екосистемного ефекту від використання екосистемних послуг. Для його обчислення, на наш погляд, доцільно застосовувати типову формулу ефекту, але з уточненням складу результатів, які можна отримати від використання саме екосистемних послуг:

$$E_{en}^{in} = \sum_{t=0}^T (P_{en,t}^{pec} + P_{en,t}^{соц} + P_{en,t}^{екосисц} - B_{en,t}^{pec} - B_{en,t}^{соц} - B_{en,t}^{екосисц}) \cdot (1+r)^{t-T}, \quad (1)$$

де E_{en}^{in} – інтегральний ресурсо-соціо-екосистемний ефект від використання екосистемних послуг за період часу T , грош. од.; $P_{en,t}^{pec}$ – ресурсний результат від використання екосистемних послуг у t -му році, грош. од.; $P_{en,t}^{соц}$ – соціальний результат від використання екосистемних послуг у t -му році, грош. од.; $P_{en,t}^{екосисц}$ – екосистемний результат від використання екосистемних послуг у t -му році, грош. од.; $B_{en,t}^{pec}$ – витрати на отримання ресурсного результату від використання екосистемних послуг у t -му році, грош. од.; $B_{en,t}^{соц}$ – витрати на отримання соціального результату від використання екосистемних послуг у t -му році, грош. од.; $B_{en,t}^{екосисц}$ – витрати на отримання екосистемного результату від використання екосистемних послуг у t -му році, грош. од.; r – ставка дисконтування; T – період виникнення ресурсо-соціо-екосистемного ефекту від використання екосистемних послуг, років.

Якщо $E_{en}^{in} > 0$, то результати від використання екосистемних послуг перевищують витрати, тобто ресурсо-соціо-екосистемний ефект буде позитивним (додатним). Якщо $E_{en}^{in} < 0$, то витрати перевищують результат, що свідчить про негативний (від’ємний) ресурсо-соціо-екосистемний ефект (збиток), тобто функції екосистем використані нераціонально. І якщо $E_{en}^{in} = 0$, позитивний ресурсо-соціо-екосистемний ефект не отримується, а отримані результати від експлуатації екопослуг дорівнюють витратам.

Необхідність розрахунку і застосування запропонованої інтегральної оцінки полягає в тому, що вона дозволяє об’єднати багатофункціональне використання екосистемних послуг, а саме враховувати витрати і вигоди від прямого (безпосереднього використання ресурсу), непрямого використання екосистемних послуг (вигоди і збитки від використання екологічних функцій – запобігання повеням, знешкодження відходів), а також вигоди і витрати від неспоживчої цінності (готовність людей платити за вигоди від використання довкілля, виражені через суб’єктивні оцінки). Врахування цих груп чинників дає можливість визначити загальну економічну цінність екосистемних послуг та включити ці послуги до системи товарно-грошових відносин. Запропонований показник інтегральної оцінки ефективності використання екосистемних послуг дозволяє прийняти обґрунтоване рішення щодо доцільності використання екопослуг, більш точно виконати оцінку деградації і якості екопослуг як у просторі, так і часі, та є важливим економічним інструментом екологічного менеджменту.